

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

SPESİFİK STRATEJİ BELGESİ

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Yeni Küresel Ekosistem

Dünyadaki temel trendlere bakıldığında “toprak ve makineyi” takiben “bilgi ve bilgiye dayalı ürünler” temelli yeni ekonomi çağında küresel rekabet “mikro-milliyetçilik”, “entegrasyon” ve “öngörülemezlik” üzerinden gelişmekte, hayatın ve devletin yeni doğasını belirleyen meydan okumaların; “kaynak ve paylaşım krizi”, “üretim-tüketim-büyüme” formülünün sürdürülemezliği, Çin kaldıracı ile “orta sınıflın tasfiyesi”, “enerji, su ve gıda güvensizliği”, hayatın her alanında “4. boyuta geçiş”, “işgücünde insan kaynağının tasfiyesi”, değişen devlet doğası ve beklenti yönetimi temelinde “sert güçten yumuşak güce geçiş” olduğu temel referanslar olarak şekillenmektedir.

Tüm bu temel parametreler içerisinde, teknolojideki dönüşümler; yapay zeka, sanal/artırılmış gerçeklik ve mobilite merkezli gelişerek tüm insan hayatını ve doğasını değiştirmeye adaydır. “Endüstri 4,0” ve “Toplum 5,0” kavramlarının dünyanın dönüşümünü yönetmek açısından önemli başlıklar olduğu aşikârdır. Bir diğer etken de Çin’in dünya sahnesinde her geçen gün etkinleşmeye başlamasıyla oluşturduğu türbülanstır. Yeni İpek Yolu projesi “Kuşak ve Yol”; hem karadan hem denizden 72 ülkeyi ilgilendiren bir küresel entegrasyon projesi olarak şekillenmekte, iktisadi pastanın dağılımını kalıcı olarak değiştirmektedir.

Tüm bu gelişmelerle birlikte, “güvenliğin ekosistemi”, hukukuyla birlikte değişmektedir. Güvenlik - Demokrasi ikilemi bundan sonra çok daha fazla yaşanacaktır. Çünkü orta sınıfı eriyen ve güvenlik eksenini sofistike bir zemine kayan ülkelerde demokrasinin yaşatılması çok zordur. “Güvenlik bize otoriter rejimler mi getirecek” sorusunun daha fazla tartışılması gerekmektedir. Orta sınıfı olmayan ülkelerde, otoriter rejimler ya da kaosun iki seçenek olarak önümüzde durduğunun da görülmesi gerekir.

Bölgesel ve küresel güvenlik anlamındaki iş bölümünün nasıl yapılacağı ve bedellerinin nasıl paylaşılacağı da önümüzdeki dönemin tartışmaları olmaya adaydır. Güvenlik üzerinden yeni ittifakların gelişmesi ise Türkiye başta olmak üzere çeşitli ülkelerin aldıkları risklerden ve inisiyatiflerden okunabilmektedir.

Mülkiyet ve güç kavramlarının niteliği tarihsel olarak değişmektedir. “Başarıda Başarısızlık” sendromu yaşayan AB’nin geleceğini ise, Brexit sonrası Batı’da yeniden canlanan 2. Dünya Savaşı öncesine benzer kamplaşmanın sonuçları belirleyecektir. Yeni küresel güç adaylarından Rusya’nın yeni silahlar deklarasyonu ve Çin’in altın garantili yuan ile petrol ticareti güvenlik ekosistemi ve rezerv paralar için milat olmuş, Brexit’in anlamı ve dengelere etkisi biraz daha geride kalmıştır.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Doğu Akdeniz

Tarihsel süreçte küresel ve bölgesel güçler, hem kendi menfaat ve güvenliklerini uzak mesafelerden koruma, hem de diğer devletleri tehdit ve baskı altında tutma gayreti ile Doğu Akdeniz'e yerleşme ve Doğu Akdeniz'i denetim altında tutma çabasında olmuştur. Esasen Orta Doğu'nun kontrol edilmesi, gerektiğinde müdahale imkânının elde bulundurulması, Kuzey Afrika'nın benzer şekilde kontrol altında tutulması, Rusya'nın güneye inme ve Batılı güçlerin Rusya'yı engelleme çabası Doğu Akdeniz'i askerî bir mücadele alanı hâline getirmiştir. Nitekim; bu nedenle Osmanlı Devleti Rodos, Girit ve Kıbrıs'ı elde bulundurmaya ciddi gayret sarf etmiştir.

Günümüzde ise;

- İngiltere'nin, daha az önem veriyor gibi görünse de Kıbrıs'ta üsler aracılığıyla hâlen mevcudiyeti ve Körfez Krizi sırasında Kıbrıs'taki bu üslerini kullanmış olması,
- ABD'nin Bölge'deki kimi fiziki ileri üslerine (İncirlik/Adana, Suda/Girit, Gaeta/İtalya vb.) ilave olarak uçak gemisi gruplarını Akdeniz'de dolaştırması,
- Rusya'nın hemen her dönemde Doğu Akdeniz Havzası'nda üs edinme gayretleri (şimdilerde Tartus),
- Fransa'nın 01 Mart 2007'de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Baf kentinde bulunan "Andreas Papandreu Hava Üssü"nü kullanımını da içeren bir askerî işbirliği antlaşması imzalaması bu çabalara birer örnektir.

Aslında Doğu Akdeniz ve Kıbrıs, sadece bölgesel ve küresel üstünlük sağlama mücadelesi açısından değil, barış ve istikrara katkı sağlanması açısından da önemli bir coğrafyadır. Bölge'nin, Orta Doğu'da ortaya çıkmış kriz, gerginlik ve çatışmalarda insani ve askerî açıdan etkin roller oynadığı bilinmektedir. Örneğin; ABD, 1980'li yılların ilk yarısında Lübnan'da yaşanan kanlı olaylar sırasında, bu ülkedeki vatandaşlarını Kıbrıs Adası üzerinden tahliye edebilmiştir.

Bu örnekler, Doğu Akdeniz'in Orta Doğu'ya hâkimiyet ve istikrarda ne kadar önemli rol oynadığının bir göstergesidir. Diğer yandan, Doğu Akdeniz'in önemi artarak sürmektedir. Bu önem ulaştırma ve enerji boyutlarında zemin bulmaktadır. Akdeniz'de yılda ortalama 220 binden fazla gemi seyir halinde bulunmakta, dünya denizlerinin sadece % 1'ini kapsayan bir deniz alanı olmasına rağmen dünya deniz trafiğinin 1/3'ü Akdeniz'de gerçekleşmektedir.

Silah ve askerî maksatla kullanılacak diğer malzeme akışının kontrol altında bulundurulmasının, kitle imha silahları ve benzeri materyalin yayılmasının önlenmesinin askerî anlamda önemi bu havzada kendini daha çok hissettirmektedir. Nitekim NATO, bu amaçlara hizmet etmesi maksadıyla Bölge'de "Etkin Çaba Harekâtını" sürdürmektedir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Enerji taşımacılığının ötesinde, bizatihi Doğu Akdeniz'de bulunduğu ilan edilen doğalgaz ve petrol rezervleri enerji bağlamında ekonomik değere ayrı bir önem kazandırmaktadır. Zira 08 Nisan 2010 tarihinde ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi (USGS-US Geological Survey) tarafından yayımlanan raporda, Kıbrıs, Lübnan, Suriye ve İsrail arasında kalan bölge olan Levant Havzası'nda 3,45 trilyon metreküp (122 trilyon kübik feetlik) doğalgaz ve 1,7 milyar varil petrol bulunduğu tahmin edildiği belirtilmektedir. Bu tahmin dünyanın en büyük doğalgaz yataklarından birinin Doğu Akdeniz'de bulunduğu işaret etmektedir.

Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon rezervinin, Türkiye'nin yaklaşık 572 yıllık, Avrupa'nın ise 30 yıllık doğal gaz ihtiyacını karşılayabilecek seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan, hem petrolün hem de doğal gazın varlığına delalet ettiği gibi, geleceğin enerji maddesi olarak da ifade edilen gaz hidrat yatakları Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın (TPAO) tespitlerine göre Karadeniz'in yanı sıra Doğu Akdeniz'de de bulunmaktadır. 3 bin kilometrekarelik bir gaz hidrat yatağının ABD'nin 30 yıllık enerji ihtiyacını karşılayabildiği belirtilmektedir.

Doğu Akdeniz'in çok boyutlu (askerî, ticari, ulaştırma vb.) stratejik öneminin yanı sıra, sahip olduğu düşünülen yüksek enerji potansiyeli doğal olarak kaynakların ve dolayısıyla denizlerin paylaşımı mücadelesini de beraberinde getirmiştir. Bahse konu kaynakların keşfinden sonra çıkartılması ve çeşitli vasıtalara dünya piyasalarına sunulmasına yönelik olarak sadece Bölge içindeki devletler değil aynı zamanda Bölge dışındaki devletlerin de müdahil olduğu büyük bir rekabet günümüzde cereyan etmektedir. Söz konusu enerji kaynakları; hem Bölge içindeki devletlerin enerji güvenlikleri hem de özellikle Avrupa piyasalarına sunulması yoluyla Kıta'nın enerji güvenliği açısından büyük önem arz etmektedir.

Ancak Bölge devletleri arasında cereyan eden İsrail - Filistin Meselesi, Arap Baharı, Suriye Sorunu, Kıbrıs Meselesi ve özellikle de Münhasır Ekonomik Bölge tespiti hususundaki uzlaşmazlıklar, Doğu Akdeniz Bölgesi'nde doğalgaz kaynaklarının ticarileştirilmesini engelleyen unsurlar olarak karşımıza çıkmayı sürdürmektedir. Bu sorunların yakın zamanda çözüme kavuşturulmasının öngörülememesinden ötürü Doğu Akdeniz Enerji Güvenliği konusunu orta ve uzun vadede sıkıntılı günlerin bekleyeceği düşünülmektedir

ABD

Irak işgalinin ardından Suriye'deki savaşın da en önemli oyuncularından olan ABD son 17 yılda Orta Doğu'daki askerî misyonları için 7 trilyon dolar harcamıştır. Resmî rakamlarla Suriye'de 2 bine yakın askerî personeli, başta Tabka ve Tanf olmak üzere 15'e yakın üssü bulunan ABD'nin bu ülkedeki varlığı hâlen, DAESH karşıtı mücadele olarak gerekçelendirilmektedir. Doğu Akdeniz'de deniz gücüne sahip olan ABD, Türkiye, Ürdün ve Umman'da konuşlu hava gücüyle da Suriye'yi vurmak için farklı seçeneklere sahip bulunmaktadır.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Suriye'nin güneyindeki zengin petrol kaynaklarına sahip Deyrizor ve çevresinde varlığını sürdüren ABD, yerel müttefik olarak en ciddi desteği PYD/YPG'nin omurgasını oluşturduğu Suriye Demokratik Güçleri'ne vermektedir. Bu işbirliğinin amacının DAESH terör örgütünün temizlenmesi olduğu açıklanmıştır. Buna rağmen PKK ile de organik bağı olan PYD/YPG'nin ABD tarafından aşırı derecede silahlandırılması değişik şüpheler ve yorumlara yol açmıştır. ABD daha önce eğit-donat programı çerçevesinde ÖSO'ya destek vermiş, DAESH ve El-Nusra'nın gelişmesine göz yumduğu iddiaları gündeme yansımıştır.

Trump yönetimi, bir yandan Suriye'den çekilme planlarını dillendirirken bir yandan da Rusya ile tarihinin en ciddi gerilimlerinden birini yaşayarak zikzaklı bir tutum izlemektedir. Suriye topraklarının Şam kontrolüne geçmesinden rahatsız olduğu bilinen Washington ve müttefiklerinin, enerji kaynakları üzerinde etki sahibi olmak, Bölge'de artan ve giderek Akdeniz'i zorlayan Moskova etkisini kırmak, İran'ı baskı altına almak gibi hedeflere sahip olduğu bilinmektedir. ABD ve müttefiklerinin son dönemde özellikle Soçi ve Astana ile ilerleyen siyasi çözüm süreçlerinden rahatsız olduğu; "Kürtler, silahlı cihatçı(!) güçler ve Şam olarak tasnif edilebilecek üçlü yapıyı yerleştirmek isteyen bir politikayı devreye soktuğu" yorumları dikkat çekmektedir. Türkiye ile özellikle PYD/YPG gündemi nedeniyle gerilim yaşayan Beyaz Saray'ın son dönemde ise NATO müttefikleriyle daha yumuşak bir ilişki kurarak Ankara - Moskova yakınlaşmasını engelleme politikasına geçtiği, Türk - Amerikan diplomatlarının Kuzey Suriye için ortak yol haritası toplantıları yaptıkları bilinmektedir.

Rusya, Türkiye ve İran; ABD'nin, Irak ve Suriye Kürtlerini de içine alan bağımsız bir Kürt devleti kurulmasını amaçladığını açıklamıştır. Bu Kürt devletinin İran'la Şam yönetimi toprakları arasında İsrail için tampon bir güvenlik alanı oluşturacağı yorumları da öne çıkmıştır. ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımasından, İsrail topraklarında hava üssü kurmasından ve İsrail'e sürekli destek vermesinden sonra bu sav, jeopolitik bakış açısından normal bir değerlendirme olarak kabul görmüştür. İsrail'in, özerkliğini kazanmasından bu yana Barzani ile yakın ilişkileri de bu tezi güçlendiren bir husus olmuştur.

Bütün bunların ardından ABD'nin Suriye'den çekilme kararı beklenmedik bir gelişme olarak gündeme oturmuştur. ABD içinde de karara karşı çıkanlar vardır. Suriye'den çekilme kararı alan ABD'nin geride askerî ve siyasi bir güç boşluğu bırakıp bırakmayacağı, bırakırsa bunun derecesinin ne olacağı, bu boşluğun gerektiğinde yeniden ABD tarafından en kısa zamanda doldurulması için alternatif stratejilerin hazırlanıp hazırlanmadığı gibi olasılıklar 2019 yılının en azından ilk altı ayının gündemini oluşturacaktır.

ABD Sonrası Suriye'de Olası Güç Boşluğu

Bu dönemde Suriye'den çekilme kararının, Başkan Trump'ın kendi öngörüsü ve önceliği ile alınamayacak kadar önemli olduğunu söylemek gerekir. Buna rağmen gerek Kongre'den gerekse Savunma Bakanlığı bünyesinden karara karşı çıkanlar vardır. Bunların reaksiyonlarının bilgi eksikliğinden veya uluslararası kamuoyunda ABD'nin özel ajandasının gizlenmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Küresel ve bölgesel jeopolitik ölçütler açısından bakıldığında ABD'nin bu kararının, bir numaralı rakip ve düşman olarak nitelediği Rusya'yı nasıl etkilediği ve etkileyeceği üzerinde durulması daha uygun olacaktır. İki küresel gücün ilişkilerinde İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Türkiye'nin katalizör rol oynadığı unutulmamalıdır. Türkiye'nin bu gücü, Karadeniz'i boydan boya kapatan coğrafyasından ve Boğazların kontrolünü elinde tutmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Suriye'ye yeni bir askerî harekâta hazırlanan Türkiye'nin ABD - Rusya ilişkilerinin geleceğini iyi okuması gerekmektedir.

02 Ocak 2019'da yapılan resmî açıklamaya göre; ABD'nin, İsrail'i koruma ve kollama stratejisinden asla taviz verilmeyeceği, İran üzerindeki baskı ve yaptırımlarının devam edeceği açıklanmıştır. Çekilmeye rağmen ABD bu sözü neye dayanarak vermektedir? Birincisi Körfez'de uçak gemisi dâhil çok güçlü bir filo ve mobilize deniz piyade gücü bulunmaktadır. Ayrıca ABD, Doğu Akdeniz'den donanması vasıtasıyla doğrudan istediği hedefe füze saldırıları düzenleme imkanına sahiptir. İsrail'e veya Bölge'deki müttefiklerine karşı yapılacak herhangi bir taarruzu durdurmak için kara gücüne ihtiyaç duymayabilir. Bu bağlamda Suriye ve Irak ayrılıkçı Kürtlerini hüsrana uğratan ve İsrail'i üzen ABD'nin Suriye'de Türkiye'ye yol açmasının olası nedenleri şöyle sıralanabilir:

- “Küresel Sermaye” (Finans Kapital Sistem); Rusya'yı, hem “küresel ekonomik sistemin” hem de Çin ile birlikte Amerikan hegemonyasının bir numaralı düşmanı olarak görmektedir. Bu husus ABD'nin stratejik dokümanlarına yansıtılmıştır.
- Rusya; Avrasya Ekonomik Birliği ve Şangay İşbirliği Örgütü ile “küresel sisteme” ve dünya para birimi olmayı sürdüren Amerikan dolarına karşı tehdit oluşturmaktadır.
- Orta Doğu'da, Orta Asya'da, Pasifik'te, Kuzey Kutbu'nda kalıcı bir zemin kazanmaya başlayan Rusya; Venezuela ve Küba üzerinden ABD anavatanını tehdit eder bir konum kazanmıştır.
- Rusya, Kırım'ı kendine bağlayarak ABD'nin cesaretlendirdiği ve NATO üyeliği sözü verdiği Ukrayna'yı da ikiye bölecek jeostratejik bir üstünlük sağlamıştır. Böylece, ABD'nin, Ukrayna'yı NATO üyesi yaparak Moskova'ya 400 km yaklaşmayı hedefleyen planı sekteye uğramıştır.
- Sovyet donanması yeni nükleer denizaltıları ve su üstü gemileri ile 1970'li yıllarda olduğu gibi dünyanın her yerinde ABD deniz gücünü dengelemek amacıyla stratejik konuşlanmaya geçmeye hazırlanmaktadır.

Söz konusu nedenlerle 2019'dan başlayarak önümüzdeki beş yıl içinde Rusya'nın zayıflatılarak kendi anavatanına hapsedilmesinin ve bir sömürge ekonomisi içine alınmasının planlandığı düşünülebilir. 1853 Kırım Harbi'nde olduğu gibi Rusya'ya Karadeniz üzerinden geniş katılımlı bir askerî harekât düzenlenmesi veya uzun süreli katı ve kapsamlı bir abluka veya ambargo uygulanması kuvvetle muhtemeldir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Bu senaryonun gerçekleşmesi büyük oranda Türkiye'ye bağlıdır. Bu maksatla Türkiye - Rusya ilişkilerinin mutlaka zayıflatılması, mevcut güven ve işbirliği ortamının bozulması gerekmektedir. Böylece Türkiye'nin; Rusya'ya karşı uygulanacak planın bir parçası olması sağlanabilecektir. Böyle bir planın parçası olmayı reddettiği takdirde, Türkiye'nin; legal, illegal, gizli, örtülü veya açık her türlü yöntem ile zayıflatılmaya çalışılması beklenmelidir.

2019'un ilk haftasında ABD Dışişleri Bakanı ve Başkan Trump'ın savunma ve güvenlik danışmanının yaptığı açıklamalar dikkate alındığında, ABD'nin Suriye'deki PYD/YPG'yi gerektiğinde Türkiye'ye karşı kullanmak üzere hazır bekletmek kararında olduğu anlaşılmaktadır. Eğer bu anlaşmazlık Türkiye'yi tatmin edecek bir şekilde çözümlenmezse, ABD'nin hem bölgesel hem de küresel ölçekte Rusya'ya karşı hazırladığı/hazırlayacağı plan ve stratejilerini gözden geçirmesi gerekecektir. Netice olarak Türkiye'ye Suriye'den ve Irak'tan herhangi bir terör tehdidinin gelmeyeceği, aksine bir durumda Türkiye'nin müdahale hakkının doğacağı konusunda yazılı bir anlaşma ile garanti verilmelidir.

Rusya

Rusya'nın Askerî Doktrini, Mart 2014'de Kırım'ın ilhakından beri uluslararası politika ve güvenlik tartışmalarının ana gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle ABD'de ve Avrupa'da; Putin yönetimindeki Rusya'nın yeniden büyük güç olmayı amaçladığı, 1990'larda yaşadığı çöküş ve kaos ortamından dolayı terk etmek zorunda kaldığı yakın çevresinde tekrar kontrol tesis etmek istediği, yaygın şekilde kabul görmektedir. Rusya'nın zengin doğal kaynaklarını stratejik amaçlarla kullanması, nükleer kapasitesi ve silahlanma çabaları ile öngörülemeyen hamleleri Batı için temel endişe kaynaklarıdır.

Rusya'nın Eylül 2015'den itibaren Suriye iç savaşına askerî vasıtalarla doğrudan müdahil olarak; ABD liderliğindeki Koalisyon, Türkiye ve Körfez ülkelerinin politikalarından farklı bir yaklaşım benimsemesi, Batı odaklı yakın çevre bakış açısının eksik olduğunu, Rusya'nın yakın çevresi dışında da hedefleri bulunduğunu göstermiştir.

Kasım 2015'te uçak düşürülmesi olayı ile Rusya ve Türkiye arasında başlayan kriz, Rusya'nın yakın çevre dışındaki politikasını gündeme taşımıştır. Bu kapsamda en çok tartışılan; Rusya'nın büyük stratejisinin ne olduğu veya ne tür bir büyük strateji şekillendirmekte olduğudur. Büyük strateji tartışmasıyla yakından bağlantılı olan Rusya'nın stratejik kültürü; ulusal güvenlik politikası ve askerî doktrindir.

Rusya, güvenlik ve askerî güvenliği yakın anlamda görmek; "birey, toplum ve devletin hayati önemdeki çıkarlarının, askerî güç kullanımı veya kullanma tehdidiyle bağlantılı iç ve dış askerî tehditlere karşı korunması" şeklinde tanımlamaktadır. Bu yaklaşımda "iç" ve "dışın" askerî kapsamda görülmesi, Batı bakış açılarına göre önemli bir farklılıktır. Doktrinde askerî tehlike ve tehdit arasında ayırım yapılmaktadır.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Askerî tehlike, “devlet içi ve devletlerarası ilişkilerin bozulması ve gerginleşmesiyle, askerî tehdide dönüşme potansiyeli taşıyan durumlar” şeklinde tanımlanırken; askerî tehdit, “yüksek askerî hazırlık durumuna sahip karşıt taraflar (devlet, devletler grubu, ayrılıkçı hareket ve terörist grubu olabilir) arasında askerî çatışmaya neden olabilecek koşullar” olarak görülmektedir. Askerî Doktrin’de büyük ölçekli dâhil olmak üzere savaşa yapılan vurgu, Rusya’nın siyasi-askerî elitlerinin uluslararası ilişkileri; derin karşıtlıklar, uzlaşmaz çıkarlar ve şiddetli güç mücadelesi ile yüksek savaş olasılığı odağında gördüklerine işaret etmektedir.

Suriye'deki jeopolitik çatışma Atlantikçiler ve Avrasyacılar arasında gerçekleşmektedir. Rus Avrasyacılığının son dönemde Çin ile birlikte “Büyük Avrasya” konseptine evrilmesi de dikkatlice takip edilmelidir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından Doğu'da ve Orta Doğu'da siyasi bir boşluk meydana gelmiştir. Böyle bir ortamda ABD “Büyük Orta Doğu Projesi” adını verdiği, süreci hayata geçirmeye başlamış, mikro milliyetçiliğin bütün opsiyonlarını zorlamıştır. ABD kendini hegemon bir güç olarak kabul ettirmek için kaos oluşturmaktadır. 1990'larda Rusya zayıfladığı için bu hareketlere karşılık verememiştir. Bugün Putin, ABD'nin Orta Doğu'da kaos oluşturma siyasetine aktif bir biçimde karşılık vermeye başlamıştır. Rusya'nın Suriye'ye verdiği askerî destek “Avrasya jeopolitiği” bağlamında bir hareket olarak değerlendirilebilir. Suriye, tek kutuplu dünya düzenini temsil eden ABD ile çok kutuplu dünya düzenini temsil eden Rusya arasındaki savaşın merkezinde bulunmaktadır.

Türkiye - Rusya ilişkileri kısa bir zaman dilimi dışında tarihin her döneminde kırılgan olmuştur. İki ülke arasında Osmanlı Devleti döneminde çok sayıda savaş yaşanmış ve bir o kadar da barış anlaşması imzalanmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında emperyalistlere karşı mücadelemizde yanımızda olan Rusya'yı daha sonra Türkiye'nin doğu bölgelerinden toprak ve boğazlardan bazı taleplerde bulunurken de görebiliyoruz. Böyle olmakla birlikte son yıllarda siyasi alanda zaman zaman farklı söylem ve uygulamalara rastlanılmasına rağmen ikili ilişkilerin pozitif bir seyir izlediği görülmektedir. Tarihte Rusya'nın mağlup olduğu tek savaş Karadeniz üzerinden kuvvet uygulanan 1853 Kırım Savaşı'dır. Napolyon da, Hitler de; Avrupa üzerinden Ruslara yaptıkları saldırılarda muvaffak olamamışlardır. Bu bağlamda bugün de Rusya'nın yumuşak karnı olarak tabir edilen Karadeniz'in kontrolü Türkiye'nin elindedir. Karadeniz, Avrupa'ya kıyasla birden fazla noktadan cephe açmayı kolaylaştıran bir geo-stratejik özelliğe sahiptir. Tersine bir bakış açısıyla, bugün Türkiye'nin Suriye'de askerî güç kullanması, Suriye hava sahasını kontrol eden ve legal olarak Suriye'de bulunan Rusya ile işbirliğine bağlıdır. Kendine göre bir gerekçe ile Suriye'de bulunan ve PYD/YPG konusunda Türkiye ile tezat düşüncelere sahip olan ABD ile Türkiye'nin işbirliği şansının olmadığı bir dönemde Rusya ile işbirliği Türkiye'nin elini güçlendirmektedir. Ayrıca Rusya ekonomi, enerji ve savunma alanlarında Türkiye'ye alternatif seçenekler sunan bir konumdur.

Suriye'de 2015 yılındaki katılımıyla savaşın seyrini değiştiren en önemli aktörlerden olan Rusya, İran'la birlikte Şam hükümetinin kilit müttefikidir. Suriye'deki etkin hamleleriyle bir yandan ülkenin yeniden inşası ve enerji kaynakları için ticari kazanımlar elde eden Putin liderliğindeki Rusya, bir yandan da sahip olduğu askerî üslerle askerî nüfuz alanını genişletmeyi başarmıştır.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Rusya'nın, Suriye'deki varlığını DAESH ve El-Nusra karşıtı faaliyetle gerekçelendiren ordusunun Suriye'de 3 bin civarında askerî personeli bulunmaktadır. Tartus'ta deniz ve Lazkiye'de Hmeymim hava üssüne sahiptir. Cenevre görüşmelerinde çıkmaza giren siyasi süreç ise yine Rusya öncülüğünde Soçi'de düzenlenen Suriye Ulusal Diyalog Kongresi ile ivmelenmiştir. Kırım'ın ilhakından beri Batı'yla ilişkilerinde sertleşme başlayan Rusya'nın, çok sayıda aktörün etkin olduğu Suriye sahasında üstlendiği misyonun riskleri bulunduğu, karmaşık Orta Doğu coğrafyasının istikrarsızlık üreten doğasının Moskova'yı da etkileyeceği yorumları yapılmaktadır.

Zengin petrol kaynakları nedeniyle tüm dünya tarafından büyük önem arz eden Orta Doğu'da pek çok rejimi hedef alarak mevcut güç dengesini değiştirme olasılığı bulunan halk ayaklanmaları zincirinin yaşanması tüm dünyanın olduğu gibi Rusya'nın da dikkatini bu bölgeye çevirmesine yol açmıştır. Diğer büyük güçlerin aksine Rusya, Orta Doğu petrolüne ihtiyaç duymamaktadır. Aksine, Bölge'de yaşanacak istikrarsızlıkların petrol fiyatlarını artırmasından fayda sağlayacak olan bir ülkedir. Ancak Orta Doğu özellikle Soğuk Savaş yıllarından itibaren Rus dış politikasında önem verilen bir bölge olduğu, ayrıca ABD, AB, Rusya ve Çin gibi önde gelen uluslararası aktörler arasındaki rekabetin yoğunlaştığı alanlardan biri olduğu için Moskova'nın bu gelişmelere kayıtsız kalması beklenemez.

2000'li yılların başlarından itibaren Rusya'nın, SSCB'nin dağılmasıyla kaybettiği gücünü Putin liderliğinde yeniden elde etmeye yönelik iddialı bir dış politika izlemesi ve bu politikanın bir parçası olarak Orta Doğu'daki etkinliğini yeniden kazanmaya yönelik bir çaba içerisine girmesi, Arap Baharı ile yakından ilgilenmesini gerekli kılmıştır.

Suriye ve SSCB tarih boyunca yakın ilişkiler yürütmeyi başarmış iki devlet olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında 17 Nisan 1946'da bağımsızlığını ilan eden Suriye'nin siyasi istikrara kavuşması uzun sürmüştür. 1949-1953 yılları arasında Suriye'de üç defa hükümet darbesi, 21 kabine değişikliği olmuş ve bu esnada iki askerî diktatörlük kurulmuştur. 25 Şubat 1954 askerî darbesinden sonra yönetimin değişmesi ile birlikte Suriye siyasi hayatında Baas Partisi'nin ön plana çıktığı ve bununla birlikte Suriye'nin SSCB açısından önemli bir ülke hâline geldiği söylenebilir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Orta Doğu'ya nüfuz etmek isteyen Sovyetler, ilgisini bu bölgeye yoğunlaştırmış, Suriye'nin bağımsız bir devlet olmasını ve İsrail'in Filistin topraklarında bağımsız bir devlet kurma fikrini desteklemiştir. Yeni kurulan İsrail devleti ABD ile yakın ilişkiler geliştirince Sovyetler Bölge'de başka müttefikler aramaya başlamıştır. Suriye'de başa gelen Baas Partisi ideolojik olarak Pan-Arabizm ve Sosyalizm'e dayandığı için Baas Partisi Sovyetler ile yakın ilişkiler geliştirmiş ve bu sayede meşruiyetini pekiştirmiştir. SSCB - Suriye ilişkileri 01 Şubat 1946'da imzalanan gizli bir anlaşma ile başlamış, ardından 01 Nisan 1950'de imzalanan "saldırmazlık paktı" ile ilişkiler bir ileri boyuta taşınmıştır. Baas Partisi'nin komünizme sıcak bakması ve propaganda aracı olarak antiemperyalizmi seçmesi Suriye'nin SSCB yanında hareket etmesine neden olmuştur.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

ABD'nin aksine SSCB'nin Orta Doğu'ya yönelme gerekçesi; petrol kaynaklarına ulaşmak değil, ABD'nin kendisine karşı yürüttüğü "çevreleme politikasının" etkisini kırmak ve Bölge'de ABD'nin tek hegemon güç olmasını engellemek olmuştur. Bu nedenle SSCB Orta Doğu'da yaşanan her gelişmenin yakından takipçisi olmuş ve kendi menfaatlerini ön planda tutarak süreçleri yönlendirmiştir. SSCB ve Suriye arasında 1980'lerle birlikte zirve yapan ilişkiler SSCB'nin dağılması ile son bulan Soğuk Savaş'ın ardından yeni bir döneme girmiştir.

İki kutuplu sistemin sona ermesiyle birlikte Rusya kendi iç meselelerine dönmüş ve bu durum da ABD'nin özellikle Orta Doğu'da tek taraflı ve baskın politikalar izlemesine imkân sağlamıştır. SSCB'nin yıkılması ile birlikte Suriye pragmatik dış politika anlayışı çerçevesinde 1991'deki Birinci Körfez Savaşı'nda Amerika'nın başını çektiği ittifaka katılarak Irak'a saldırmıştır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Suriye'nin silah temini sıkıntısı da başlamıştır. 1993'de Rus dış politikası "yakın çevre" doktriniyle eski Sovyet coğrafyasında daha aktif bir politika izlemeye başlamıştır. Rusya'da Yeltsin dönemi boyunca iç politikada, ülkeye ekonomik ve siyasi yük getirecek dış politika yükümlülükleri altına girmemeye özen gösterilmiştir. Fakat 1999'da Putin'in başa gelmesiyle birlikte Rus dış politikasında aktif bir döneme girilmiştir. Putin, SSCB zamanında olduğu gibi Bölge'deki rejimleri destekleyerek, onlara silah satarak, bazı ülkelerin SSCB zamanından kalan borçlarını silerek ve özellikle enerji alanında olmak üzere yeni işbirlikleri oluşturarak 21. yüzyılda Bölge'deki etkisini yeniden artırmıştır.

Suriye iç savaşının başlamasıyla birlikte Rusya, Esad rejimine; askerî, teknik ve lojistik alanda destek vermeye başlamış, hatta iç savaşa doğrudan müdahil olmuştur. ABD'nin aksine, Bölge'de yalnızca Suriye'de üssü bulunan Rusya'nın; Rejim'in devrilmesi durumunda kendisi için oldukça stratejik bir öneme sahip Tartus limanını kaybedeceği açıktır. Suriye rejimi ile önemli oranda, başta silah ticareti olmak üzere ticari ilişkisinin bulunmasının yanı sıra, ABD'nin Orta Doğu'yu dizayn ederken bunda Rusya'nın da rol oynamak istemesi, Rejim'i bu denli desteklemesinin başlıca nedenleridir.

Rusya, Suriye'ye müdahale etmeden hemen önce ABD ile ikili görüşmeler yapmış ve yüksek ihtimalle bu ikili anlaşmalar neticesinde Rusya'nın muhalefeti zayıflatmak için adım atması kararı alınmıştır. ABD, geleneksel bir rekabet yaşansa da, ortak amaçlar için Rusya ile danışıklı dövüşü tercih etmiştir. Hem ABD hem de Rusya'nın İslami muhalefeti vurduğu bilinmektedir. Rusya, Suriye'de yüzlerce sivilin katledilmesine neden olan bombardımanlara başlamadan önce Kilise'den Haçlı fetvası almış ve bombardımana giden Rus uçaklarını rahipler yolcu etmiştir. Rusya, 5 yıl boyunca kendi halkını katleden Esad rejimini askerî ve politik açıdan destekleyerek yüzbinlerce insanın ölmesine katkıda bulunmuştur.

30 Eylül 2015 tarihinde başlayan hava operasyonlarından 167 gün sonra Putin, "operasyonun hedeflerini gerçekleştirdiğini" ve ana güçlerini Suriye'den çekeceğini açıklasa da bu durum "kısmen" gerçekleşmiş ve Rusya'nın Suriye'deki askerî varlığında ciddi bir azalma olmamıştır. Rusya'nın başlattığı operasyon, Rejim'e kazanım sağlarken yüzlerce sivilin ölümüne neden olmuş ve onbinlerce kişi de bu hava saldırıları nedeniyle sığınmacı durumuna düşmüştür.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Suriye Savaşı'nı önde götürdüğü açıkça görülen Rusya, ABD liderliğindeki koalisyonda yer alan ülkeler karşısında uzun vadeli bir stratejik avantaj yakalamış durumdadır. Rusya'nın bundan sonraki asli stratejik hedefinin, gelişkin elektronik tabanlı hava savunma sistemlerini kullanarak ABD öncülüğündeki koalisyonu Suriye topraklarından çekilmeye zorlamak olabileceği düşünülmektedir.

Öncelikle Rusya, 2015'ten beri Suriye'de peyderpey konuşlandığı gelişkin hava savunma sistemlerini ve harp komuta kontrol mekanizmalarını Suriye Ordusu'nun elindeki modernize edilmiş sistemlerle aynı elektronik ağı bir parçası hâline getirmiş durumdadır. Moskova, aynı ağı parçası kıldığı bu sistemler sayesinde, bir yandan ABD güçlerinin Suriye ve Doğu Akdeniz'deki manevra yeteneğini azaltmakta, bir yandan da Pentagon'u olası bir saldırıda daha yüksek riskler üstlenmeye mecbur kılmaktadır. Bir başka deyişle; Ruslar Amerikalıları, "ya Bölge'yi terk edersin ya da artan risklerini minimize etmek üzere Suriye ve Doğu Akdeniz'deki hava ve deniz operasyonlarının maliyetini artırırısın" gibi bir ikileme karşı karşıya bırakmaktadır. Dolayısıyla, ABD güçleri Bölge'yi terk etmek istemiyorsa, bunun artan bedelini de bir şekilde ödemeleri gerekecektir.

Aslına bakılırsa bu konu, sadece ABD değil, İsrail için de yüzleşilmesi gereken bir gerçeklik olarak görülmektedir. Bu durumda her iki ülkenin de; Rusya'nın Suriye ve Doğu Akdeniz'de artık daha geniş sahayı daha hassas olarak denetleyebilen hava savunma sistemlerini alt edebilmek için F-35 gibi pahalı "hayalet uçak" teknolojilerini daha da geliştirmek ve daha fazla devreye sokmaktan başka çareleri bulunmamaktadır. Zaten bu ülkelerin zaman zaman çeşitli gerekçeler ileri sürerek, Suriye hava sahasında denemeler yaptıkları ve Rusya'nın elindeki sistemleri test ettikleri görülmektedir.

Rusya ele geçirdiği stratejik avantajı, askerî terminolojide A2AD (Anti Access Area Denial) adı verilen, Türkçesiyle "Erişime Kapatma / Alandan Men Etme" adı verilen bir stratejiyi uygulayarak gerçekleştirmeye devam etmektedir. Çin'in donanma ve hava filoları ile Güney Çin Denizi'nde uyguladığı bu stratejiyi Ruslar ilk olarak Kırım Krizi sonrasında Karadeniz'de uygulamaya sokmuştur. A2AD ile amaç, temel gücünü - daha ziyade aynı ağa bağlı hassas güdümlü füzeler ile hava savunma sistemlerinin oluşturduğu - elektronik destekli taktik ve teknikler bütünü ile "düşmanın" belirli bir bölgeye erişimini engellemek, "düşmanın" orada harekât yapmasına mâni olacak şekilde hava ve deniz sahasını kapatmaktır. A2AD temelli bir savunma sistemi kurulduğunda, "düşman" açısından girişilecek her saldırı büyük kayıplar verme riskini göze almak anlamına gelecektir.

Rusya, ABD'nin Suriye ve Doğu Akdeniz'deki manevra özgürlüğünü kısıtlayan "Erişime Kapatma / Alandan Men Etme" (A2AD) stratejisinin gereklerini Doğu Akdeniz'de ve Suriye'de son 3 yıldır adım adım uygulamaya koymuştur. Askerî konularda yaptığı araştırma ve analizlerle bilinen Amerikan menşeli "Institute for the Study of War" (ISW) adlı araştırma kurumunun hazırladığı 30 Kasım 2018 tarihli rapora bakılırsa, Rusya bu yöndeki hazırlıklarını tamamlamış durumdadır. Rapor'da, Rusya'nın kendi hava savunma ve elektronik harp sistemlerini Suriye ile tamamen entegre ederek Bölge'de uzun vadeli bir stratejik avantaj tesis edecek hâle geldiği belirtilmektedir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Rusya bu stratejiyi; Suriye'ye yönelik 2015 sonbaharındaki müdahalesinin ardından Bölge'ye yerleştirdiği çok sayıda savunma füzeleri bataryası sayesinde hava sahalarını kademe kademe uçuşa kapatarak ve hafif ama etkili gemilerle denizi geçilmez hâle getirerek uygulamaya hazır hâle getirmiştir.

Rusya'nın hava savunma sistemlerini genişletme çabasını hızlandıran en önemli etmen Eylül 2018'de bir Rus İlyuşin-20 keşif uçağının İsrail hava saldırısına karşılık vermeye çalışan Suriye Hava Kuvvetleri tarafından Lazkiye semalarında yanlışlıkla düşürülmesi olmuştur. 15 Rus askerinin ölümüne sebep olan kazanın ardından Rusya Federasyonu Suriye'de Ekim 2018'de 3 adet S-300 bataryası daha konuşlandırmıştır.

Suriye Ordusu'nun emrine tahsis edilen bu bataryaların 07 Kasım 2018 itibarıyla konfigürasyonlarının tamamlanarak muharebeye hazır hâle getirildiği, Suriyeli teknik askerî personelin de üç aylık bir eğitime alındığı öğrenilmiştir. Bu bataryaların biri Tartus'a, biri Tiyas'a kurulurken, diğerinin de muhtemelen Deyrizor askerî üssü yakınlarına konuşlandırılmış olabileceği ve bu şekilde Fırat'ın doğusundaki ABD uçaklarının manevra kabiliyetini sınırlayacağı değerlendirilmektedir.

Rusya Savunma Bakanlığı, 31 Ekim 2018'de, uzun menzilli hava savunma sistemleri için mobil bir komuta kontrol sistemi sağlayan Polyana D4M1'lerin Suriye Ordusu'na teslimatını tamamladığını açıklamıştır. Rus ve Suriye uçaklarının Suriye topraklarındaki uçuş güvenliğini artıracak olan sistemler için Suriyeli askerlerin de eğitildiği öğrenilmiştir. Polyana D4M1 otomatik komuta kontrol sistemleri; S-300, Pantsir S1(SA-22), Buk-M2 (SA-17), Tor-M1 (SA-15) ve Tunguska gibi farklı hava savunma sistemlerini aynı anda yönlendirme becerisiyle donatılmış bir kontrol mekanizmasına sahiptir. 255 hava hedefini aynı anda takip edebilen ve 1-3 saniye içinde hedefe yönlendirme yapabildiği söylenen mobil Polyana-D4M1 sistemleri, sahada 35 dakika içinde konuşlandırılıp hazır hâle getirilebilmektedir.

Tüm bu gelişmeler Rusların Suriye'de entegre bir hava savunma ağı kurmalarının ve bu sayede Bölge'de uzun vadeli bir stratejik avantaj yakalamalarının önemli kilometre taşlarını oluşturmuş görünmektedir.

Elektronik harp teknolojilerinin, neredeyse her milimetresini kapsama alanına dâhil ettiği Suriye'de savaş bir süredir aslında ABD ile Rusya arasında cereyan etmektedir. Burada ifade edilen tüm bu gelişmelerle Rusların sahip olduğu avantajı koruyup koruyamayacaklarını ve bu avantajın 2019 yılında Bölge'ye fiili olarak nasıl yansıtacağını, en önemlisi ABD'nin Bölge'den kısmi de olsa kuvvet çekmesine yol açmayacağını hep birlikte göreceğiz.

Özet olarak Rusya'nın Suriye rejimine bu denli destek vermesinin sebebi; Orta Doğu'daki en yakın müttefiki olan bu ülkede kendi karşıtı bir rejim değişikliğinin yaşanmasını istememesidir. Bunun doğuracağı en önemli sonuç, zaten Rusya'nın düşen petrol fiyatlarıyla birlikte daralan ekonomisinin daha da kötüye gitmesidir. Ayrıca ABD gibi dünyanın en büyük silah üreticilerinden biri olan Rusya'nın Bölge'de bir barış ortamı istemesi ütopyik bir düşüncedir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Fener Rum Patriği Bartholomeos'un, Ukrayna Ortodoks Kilisesi'ne "otosefal" (bağımsızlık) statüsü kazandıran "Tomos" isimli kararnameyi imzalamasına sert tepki gösteren Moskova Patrikhanesi, bu belgenin "bir kağıt parçası" olduğunu ifade ederek, hiçbir hükmünün olmadığını ve Fener Rum Patrikliği'nin bu tutumu nedeniyle, Hristiyanlık tarihindeki en büyük bölünmenin meydana geldiğini dile getirmiştir. "Bağımsız kilise olma" arzusunun günümüz güncel siyasi nedenleri dışında, tarihî bir boyutu da bulunmaktadır. Bunun nedeni Orta Çağın başlarında Hristiyanlığın bugünkü Slav coğrafyasına Kiev üzerinden yayılmasıdır. Şüphesiz bağımsızlık kararı uzun vadede Rusların Ukrayna üzerindeki etkisini azaltacaktır. Ukrayna bu kararın ardından Rusya ile son bağlarını da koparıırken, bu gelişme Proşenko'nun yaklaşan devlet başkanlığı seçimleriyle ilişkilendirilmektedir. Ukrayna halkının hayali olan bu konudaki girişimleri ile 2019 yılının sonlarında yapılacak seçimler öncesi "Rus karşıtlığının tavan yaptığı" ülkesinde halk desteğini artırabileceği tahmininde bulunmaktadır. Diğer taraftan "Ortodoks toplumlarında kiliselerin ulusal kimlik oluşturmada önemi" de göz önüne alındığında, konunun sıradan bir dinî anlaşmazlığın ötesinde sonuçlarının olacağı da muhakkaktır. Her durumda Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin bağımsızlık kararı, önümüzdeki dönemde de gündemde kalacak gibi görülmektedir.

Fener Rum Patrikhanesi'nin "ekümeniklik" iddiasını büyük oranda gölgeleyen bu kopuş, Türkiye açısından olumlu bir durum olarak okunabilir. Türkiye açısından muhtemel bir tehdit ise Rus Ortodoks Kilisesi'nin taleplerini orta vadede bir şekilde kabul ettirerek Ortodoks dünyasının liderliğini ele geçirmesi ve akabinde Türkiye'deki Ortodoks cemaatler ve kiliseler üzerinden Türkiye'ye müdahale hakkı talep etme potansiyeli barındırıyor olmasıdır.

Rus Ortodoks Kilisesi'nin tanımama kararı masaya konulmuş büyük bir kart olarak okunmalıdır. Buna mukabil Ortodoks dünyasının yaşadığı en büyük krizlerden birisi de Türkiye açısından fırsat olarak değerlendirilebilir. Bu kriz; Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan gibi kiliselerin kendilerini dayadıkları devletlerin Rus etki sahasından çıkmış ve büyük oranda Batı bloğuna dâhil olmuş olmalarıdır. Dolayısıyla Rus Ortodoks Kilisesi, Rus siyasetinin bir parçası olarak elde etmek istediği sonuçları bu kiliselerin desteğine rağmen gerçekleştirme potansiyeline sahip değildir. Bir yandan Fener Rum Patrikhanesi'nin "ekümeniklik" iddiası Rus desteğinden yoksunlaşırken, diğer yandan Rusya'nın Ortodoks dünyasındaki ağırlığının konjonktürel olarak azalması Türkiye açısından kazanç olarak okunabilir.

Türkiye'nin Ukrayna'ya insansız hava aracı satışı Türk Savunma Sanayii'nin ulaştığı seviyeyi göstermesi açısından çok önemli bir gelişmedir. Bunu engelleyecek uluslararası veya Türkiye - Rusya arasında imzalanmış bir anlaşma bulunmamaktadır. Bu Türkiye'nin en doğal hakkıdır. İki ülke arasında ilişkileri olumsuz etkileyecek bir boyutunun bulunmadığı değerlendirilmektedir. Türkiye'nin Ukrayna ile olan ikili ilişkileri şeffaf ve hiçbir ülkeyi hedef almadan yürütülmektedir. Kırım başta olmak üzere Türkiye'nin Ukrayna ve Karadeniz orijinli politikaları Rusya tarafından da bilinmektedir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Fransa

Ülke tarihinin en genç Cumhurbaşkanı Macron liderliğindeki Fransa, Orta Doğu'daki tarihsel hırslarını yeniden canlandırdığı bir dönemden geçmektedir. AB içindeki tartışmaları alevlendiren sığınmacı politikası yükünü neredeyse tamamen Almanya'nın üzerine atan Fransa, Suriye'de ABD liderliğindeki DAES karşıtı koalisyonun aktif üyelerindedir.

Beş ayrı üste konuşlanmış 200 ila 800 arasında askerle sahada bulunan Fransa'nın Doğu Akdeniz'de de Aquitaine adlı bir firkateyni bulunmaktadır. AB ülkeleri arasında deniz ötesi faaliyetlerde sivrilen Fransa'nın son dönemde Suudi Arabistan ve ABD ile ilişkileri yoğunlaştırması dikkat çekicidir.

İngiltere

AB'den çıkış (Brexit) yönünde tarihî bir karara imza atan Londra, May'in başbakanlığında, bir kez daha Orta Doğu siyasetinin önemli aktörlerinden biri olarak sahnededir. Son yirmi yıllık süreçte de Irak ve Suriye müdahalelerinin öncülerinden İngiltere'de hükümet, Almanya ve Fransa merkezli şekillenen AB'den çıkışı, dünya siyasetinde elini rahatlatma ve ABD ile müttefikliğini yeniden yorumlama olanağı olarak görmektedir.

Suriye savaşının başında ÖSO ve İslamcı(!) gruplara silah ve para desteği veren Londra'nın, Suriye İnsan Hakları Gözlemevi gibi silahlı muhalefete yakın sivil toplum örgütleriyle de ilişkileri bulunmaktadır. ABD öncülüğündeki DAES karşıtı koalisyonun parçası olan Britanya, daha önce DAES hedeflerine yönelik hava saldırılarına, Kıbrıs üssündeki Tornado uçaklarıyla destek vermiştir.

İran

2015'te BM Güvenlik Konseyi'nin 5 daimî üyesi (ABD, İngiltere, Çin, Rusya, Fransa) ve AB ile uluslararası nükleer anlaşma yaparak kendisine uygulanan ablukayı büyük oranda kırmayı başaran Tahran, Suriye'deki nüfuzunu genişlettikçe ABD, Suudi Arabistan ve İsrail'in etki alanına girmeye başlamıştır.

Devrim Muhafızları'na bağlı milisler ve destek verdiği Hizbullah güçleriyle sahada etkin hâle gelen İran askerî gücü, İsrail saldırılarının hedefi olmaktadır. İran destekli milislerin Şam, Dera ve Kuneytra başta olmak üzere çok sayıda cephede savaştığı belirtilmektedir.

Kürt meselesindeki gerilimin kendisini etkileyeceğini düşünen ve Sünni güçlerin etkinliğine ise mezhepsel olarak karşı çıkan İran'ın; Suriye'nin toprak bütünlüğünü korumayı ve bu sayede ABD'nin yaptırımlarına rağmen nüfuzunu artırmayı hedeflediği öngörülmektedir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Çin

Yükselen güç olarak Çin'in, Akdeniz'e bakışı ve rolü konusu henüz çok ön plana çıkmamakla birlikte, Çin'in Akdeniz'deki ekonomik ve askerî faaliyetlerinin hızla arttığı görülmektedir. Şubat 2018 tarihli Notes de l'Ifri'deki "China in the Mediterranean: An Emerging Presence" (Akdenizdeki Çin, Yeni Gelişen bir Varlık) başlıklı yazısında Alice Ekman konuyu irdelemiştir. Ekman, son beş yıl içerisinde Çin'in Akdeniz'deki aktivitesinin arttığına - örneğin Yunanistan'ın Pire limanının Çin mallarının Avrupa'ya girmesinde önemli kapı rolü oynadığına - dikkat çekmektedir.

Çinliler, Güney Avrupa bölgesi ve Kuzey Afrika bölgesi kavramlarını kullanmaktadırlar. Çin; tarım, denizcilik, telekomünikasyon gibi alanlarda Güney Avrupa ülkeleri ile işbirlikleri geliştirmektedir. Çin'in denizcilik işbirliğinde önde gelen ülke Yunanistan'dır (2015 yılı "Çin - Yunanistan Denizcilik İşbirliği Yılı" ilan edilmiştir). Çin'in Yeni İpek Yolu olarak da bilinen "Kuşak ve Yol" adlı dev projesi sonuçta Akdeniz'e de uzanacaktır. Önümüzdeki yıllarda Çin diplomasisinin "Kuşak ve Yol" projesi çerçevesinde Güney Avrupa ve Kuzey Afrika ülkeleri ile işbirliklerini geliştirme çabalarını yoğunlaştırması beklenmektedir. Bank of China Başkanı Chen Siqing, "Kuşak ve Yol" projesi için Akdeniz'in stratejik öneme sahip olduğunu söylemiştir.

Alice Ekman; Çin'in, dünyanın başka bölgelerinde olduğu gibi Akdeniz'de de limanların geliştirilmesine yatırım yaptığını belirtmektedir. Foreign Policy dergisi "Çin niçin Avrupa'nın limanlarını satın alıyor?" sorusunu gündeme getirmiştir. Keith Johnson imzalı bir yazıda ise Avrupa'nın liman kapasitesinin onda birinin Çin tarafından kontrol edildiği aktarılmıştır. Çin firmaları; Yunanistan'ın Pire, Cezayir'in Cherchell, Mısır'ın İskenderiye ve Port Said, İsrail'in Ashdod ve Hayfa limanlarına ve bazı başka limanlara önemli yatırımlar yapmaktadırlar. İtalya'da Vado limanının % 40'ı Çinliler tarafından satın alınmıştır. Çinliler sadece limanlara değil demiryolu bağlantılarına da önem vermekte ve yatırım yapmaktadırlar Pire-Belgrad-Budapeşte hızlı demiryolu buna örnektir. Çin, Akdeniz bölgesinde denizaltı kablo bağlantılarına ve başka alanlara da yatırım yapmaktadır.

Çin'in Akdeniz bölgesine verdiği önemin, AB bağlamında düşünülmesi gerekmektedir. AB çok büyük bir pazar ve Çin'in en büyük ticaret ortağıdır. Çin, bu pazara daha uygun şartlarda ulaşabilmenin yollarını aramaktadır. Ancak Çin'in bu bölgeye ilgisi sadece ticaretle sınırlı değildir. Mayıs 2015'te Çin ve Rusya Doğu Akdeniz'de ortak deniz tatbikatı gerçekleştirmiştir. Bu tatbikatlarla Çin donanması ilk kez Akdeniz'de bayrak göstermiştir. 2017'de Çin donanmasına bağlı savaş gemileri Baltık Denizi'ne giderken Akdeniz'de canlı mermilerle atış tatbikatı yapmıştır. Çin dünyada bir deniz gücü olmak istemektedir. Belli ki Akdeniz de bu çabaların içinde yer almaktadır. Çin 2017'de Cibuti'de de askerî üs sahibi olmuştur.

Kıbrıs'ın da içinde yer aldığı Akdeniz'i incelerken artık giderek önem kazanan Çin faktörünü hesaba katmamız gerekmektedir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Türkiye

Türkiye'nin Suriye'deki temel amacı, öncelikle sınır güvenliğidir. Bu güvenlik, terörist sızmalarını kesinlikle önleyecek seviyede olmalıdır. İkincisi, sınır boyunca yer alan yerleşim yerlerinin ayrımcı ve bölücü faaliyetlerden arındırılmasıdır. Kürt kökenli yurttaşlarımızın ideolojik ve siyasi propagandalardan ve tehditlerden korunması elzemdir. Bu bağlamda, Suriye sınırında uygun derinlikteki yerleşim yerlerinden oluşacak bir güvenlik şeridi oluşturulması gereklidir. Uygun derinlik nasıl saptanacaktır? İlk kıstas olarak, demografik yapı esas alınmalıdır.

Son sekiz yıldır Suriye - Türkiye sınırındaki yerleşim yerlerinin demografik ve idari yapısının değiştirildiği bilinmektedir. Türkiye'de akrabası olan on binlerce Arap asıllı Suriyeli köylerinden kovulmuş, aynı yerler YPG kontrolünde Kürt yerleşim yerleri hâline gelmiştir. Yani Fırat'ın doğusundaki sınır boyunca Türkiye'ye düşman ve muhalif bir koridor oluşturulmuştur.

Türkiye'nin öncelikli hedefi bu yerleşim yerlerinin eski hâline getirilmesi olmalıdır. YPG'nin Bölge'den çıkarılmasını takiben - Afrin'de ve diğer bölgelerde yapıldığı gibi - Bölge halkına can güvenliği ve uygun yaşama şartları sağlanmalıdır. Bunun Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygı ile çelişen bir durumu yoktur.

Suriye'de Türkiye açısından kritik diğer bir konu, PKK yandaşı Kürtler ile diğerlerinin nasıl ayırt edileceğidir? Bölge'nin temizlenmesini ve kurtarılmasını takiben bu sorun, oldukça zaman alıcı bir süreci başlatacaktır.

Sınır güvenliği konusunda Türkiye, Irak sınırında da bu sorunun benzerini yaşamaktadır. Dağların zirvesinden geçen Türkiye - Irak sınırı fiziki güvenlik tedbirleri alınmasını ve süratli bir karşı reaksiyonu engellemektedir. Bu nedenle Irak ile birlikte, terörizme karşı müşterek mücadele kararı alan Türkiye'nin; resmî olarak uygun bir sınır düzeltmesini gündeme getirmesi uygun olacaktır. Gerekirse bu toprakları satın almayı da önermelidir.

Diğer bir yaklaşım ise, iki ülke arasında anlaşmayla oluşturulacak tampon bir güvenlik bölgesinin müştereken yönetim ve kontrolüdür.

Türkiye, Suriye'de girişeceği harekât esnasında ve genel olarak Rusya ile ters düşebilecek uygulamalardan kaçınmalıdır. En çok istenen husus, Türkiye - Rusya ilişkilerinin düşmanca bir tutuma evrilmesidir.

Türkiye, iki küresel güç olan Rusya ve ABD arasında son beş yıldan bu yana bir denge politikası izlemektedir. Bunu yaparken açık, şeffaf ve ulusal çıkarlar yönündeki kararlı tutumuyla AB dâhil her iki tarafın da güvenini kazanmıştır. Bütün dünya Türkiye'nin sınır güvenliği konusundaki girişimlerinde haklılığını kabul etmektedir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Türkiye - Suriye Rejimi

Türkiye, Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Operasyonları ile Suriye'nin bir kısım topraklarını kontrol altına almıştır. Uluslararası hukuka uygun olarak hâlâ tanınan Suriye Hükümeti ile ilişki kurulması hem bu ülkenin yeni siyasi haritasının çizilmesi hem de yeniden inşa ve yapılanma sürecinde yer alınabilmesi için gerekli gözükmektedir.

Rejim ile resmî ilişki kurulması, giderek ısınan Doğu Akdeniz enerji projeleri ve deniz yetki alanları anlaşmazlığı boyutuyla da önem arz etmektedir. Şöyle ki; Türkiye ile Suriye arasında **deniz yan hududu** anlaşması yoktur. Yani Türkiye - Suriye kara sınırlarının kesiştiği Hatay Samandağ (Çevlik) bölgesinden başlayacak deniz hududunun hangi yönde uzanacağı belli değildir. Uluslararası BM Deniz Hukuku Sözleşmesine göre bunun iki ülke arasında anlaşma ile tespit edilmesi gerekmektedir. Bu konu şu nedenle önemlidir. Deniz hududundaki bir derecelik açı farkı, Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) olarak binlerce mil-kare alana karşılık gelebilmektedir. Siyasi ilişkilerin kurulmasını takiben öncelikle “deniz yan hududu” anlaşması, arkasından MEB anlaşması yapılmalı ve hatta bu anlaşmaya KKTC de dâhil edilmelidir. Böylece Mısır, İsrail, Lübnan ve Kıbrıs Rum Yönetimi arasında yapılan MEB anlaşmasındaki hukuksuzluklara karşılık verilmiş olacaktır.

Suriye'nin, kendi kara sularında ve MEB'de Rusya'ya araştırma ve sondaj izni verdiği dikkate alındığında; böyle bir anlaşmanın, Türkiye'nin elini hukuki olarak güçlendireceği açıktır. Diğer taraftan bu anlaşma, İsrail, Yunanistan, Kıbrıs Rum Yönetimi ve İtalya arasında imzalanan boru hattı projesindeki hak ihlallerini de ortaya çıkaracaktır.

Siyasi Muhataplar

Suriye ile Türkiye arasındaki en büyük sorun, PKK ve türevlerinin Türkiye'ye vereceği potansiyel zarardır. Bugün veya gelecekteki meşru Suriye hükümetlerinin, “bu tehdidin engelleneceği garantisi” ilişkileri normale döndürebilir. Ancak gelecekte Suriye hükümetinin, Suriye'nin tamamında söz sahibi olup olamayacağı belli değildir.

ABD'nin; çekilme kararına karşı Suriye Kürtlerinin korunmasını talep etmesi, Türkiye'yi ikilemde bırakmıştır. Suriye Kürtlerinin (PYD/YPG), Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Operasyonlarında Türk ordusuna karşı fiili olarak çatışmaya girmesi, PKK ile organik bağlantısını ispatlamıştır. Irak'ta da benzer bir siyasi muhataba gereksinim vardır. Uzun süre Irak meşru hükümetinin kifayetsizliği ve güçsüzlüğü, sözde özerk Barzani bölgesinden Türkiye'ye yönelik PKK tehdidini önleyememiştir. Türkiye bu konuda yeni yeni resmî bir muhatap bulabilmiştir. Çünkü her ülke kendi topraklarından komşu topraklara ulaşan her türlü illegal tehdidi önlemek zorundadır. Kuzey Irak'taki PKK tehdidinin yok edilmesinde İran'ın da işbirliği içinde olması mücadele süresini kısaltacaktır.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Suriye'nin Toprak Bütünlüğü

Sekiz yıl sonra Suriye'nin geldiği noktaya bakıldığında birleşik ve bütünsel bir Suriye'nin büyük ölçüde hayalden ibaret olduğunu söylemek mümkündür. Suriye; etnik, mezhepsel, ideolojik tabanlı bir siyasi bölünme ile karşı karşıyadır. Üstüne üstlük Rusya ve İran kuvvetleri Suriye'nin resmî daveti ile ülke topraklarında bulunurken; ABD, Fransa ve İngiltere DAES'e karşı mücadele gerekçesiyle Suriye'ye girmişlerdir. ABD Suriye Kürtlerini bu mücadelede ortak olarak seçmiştir.

Türkiye ise BM'nin 51. maddesinde yer alan kendini savunma ve terörle mücadele gerekçesiyle bu ülkede bir kısım alanları kontrol etmektedir. Siyasi hedefleri farklı grupların Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygılı oldukları beyanının hayata geçirilmesinin bir ütopya olduğu söylenebilir. Yalın gerçek ise Suriye'nin mutlaka bölüneceğidir. Kaça bölüneceği ve hangi siyasi grupların, hangi idari ve hukuki şartlarda bir araya geleceği yeni anayasada yer alacaktır. Her özerk veya bağımsız siyasi yapının, hamileri ile işbirliğine devam etmesi kaçınılmazdır. O nedenle yeni Suriye'den herkesin kendine pay çıkarması normal karşılanabilir. İsrail'in bile bu yeni yapılanmada uzun yıllardır işgal altında tuttuğu Golan Tepelerinin mülkiyetini hukuki hâle getirmesi kimseyi şaşırtmamalıdır.

Yeni anayasa yapımı ve Suriye'nin siyasi yapılanması sürecinde Türkiye'yi dışlamak isteyenler olabilir. Türkiye'nin, kendi sınır güvenliğini garanti etmeyen yeni bir siyasi yapılanmaya izin vermemesi ve Suriye'nin yeni anayasasının yapılması sürecine mutlaka katılması gerekir.

Doğu Akdeniz, Kıbrıs ve Üsler

Orta Doğu'da devam eden Suriye merkezli istikrarsızlığın uzun bir süre daha devam edeceği anlaşılmaktadır. Bu durum ABD için Kıbrıs coğrafyasında güvenli bir üs ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Görüşmelere başlandığı haberleri gündemdedir. Bu gelişmeler üzerine Rusya; "Ada'nın, Amerika ve NATO uygulamalarına alet edilmesinin, Kıbrıs'ı tehlikeli ve istikrarsızlaştırıcı sonuçlara sürüklemesi neredeyse kaçınılmazdır" şeklinde açıklama yapmıştır.¹ Bu husus gerçekleştiği takdirde Kıbrıs sorunu yeni bir boyut kazanabilir. Rumların ABD ile üs anlaşması yapması hâlinde siyasi ve askerî açıdan avantaj sağlayacağı açıktır.

Bu bağlamda Türkiye hem kendisi, hem de AB nezdinde bu konuya itiraz etmelidir. Mevcut güç dağılımı ve geleceği "Türkiye'nin KKTC'de bir deniz üssü kurmasını" zorunlu kılmaktadır. Bölge'nin bütününde donanma ve güvenlik kapasitesi güncellenmeli ve Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri'nin alt ve üst yapısı güçlü rekabet analizi referansı ile hızla takviye edilmelidir.

¹ <http://www.northcyprusuk.com/dunya/abd-guney-kibris-ile-us-gorusmesi-yapiyor-h3963.html> | 05 Aralık 2018

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

ABD'nin Kıbrıs'ta üs arayışlarının arka planında, Rum bölgesindeki sondajların ve İsrail'in girişimleri ile yeni projelendirilen enerji boru hatlarının güvenlik endişeleri yatmaktadır. Kıbrıs'ta bir ABD üssü sadece Türkiye'ye değil, aynı zamanda Rusya ve Avrupa Birliği'ne de bir gözdağı olarak nitelendirilebilir.

Mısır

Mısır - Türkiye ilişkileri de mümkün olan en yüksek hızda onarılması gereken bir gerçekliktir. Mısır'ın demokrasiden uzaklaştığı dönemde kötü gün dostluğunu gösterecek bir diplomatik alan oluşturamamız olmamız, özellikle Doğu Akdeniz başta olmak üzere stratejik alan ve sektörlerde ciddi kayıplara, yeni dengelere yol açmıştır. Diplomatik kapasitenin resmî ve sivil enstrümanları marifeti ile yeni bir iklim oluşturmak hiç de zor değildir.

Mısır - Sudan - Körfez

Sudan'ın Sevakın Adası'nda Türkiye'nin bir deniz üssü kuracağına dair teyit edilmemiş gündem de ikili ilişkiler ve Sudan üzerinde ayrı bir baskıya yol açmıştır. Çok yakın tarihte Sudan Devlet Başkanı'nın resmî Mısır ziyareti, bu baskının ve yaşanan iktisadi bunalımın sonuçlarındandır. Sudan Lideri, Şam'a da bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Körfez'in Sudan ekonomisi üzerinde oldukça etkili mekanizmaları da vardır.

Yine Katar'da mevcut Türkiye pozisyonunun yansıması olarak; Suudi Arabistan ve BAE'nin Doğu Akdeniz ve Suriye'de aldıkları inisiyatifleri ve Mısır üzerindeki etkileri dikkate alındığında öngörülebilirlik olağanüstü kısıtlanmaktadır. Özellikle Katar - Türkiye ve Sudan - Türkiye ilişkilerinin güvenlik boyutunun bölgesel politika bağlamında güven artırıcı bir yaklaşımla ayrı ayrı kurumsallaştırılması gerekmektedir. Görece farklı olsa da Cibuti ve Somali'deki önemli ekonomik/güvenlik inisiyatifleri de buna dâhildir. Katar'ın Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin onaylamadığı bir enerji konsorsiyumu içerisinde yer alması ise kendi açısından ne kadar reel-politik davranabileceğinin doğal örneğidir. Kaşıkçı krizi sonrası Körfez İşbirliği Konseyi üzerinden Katar ve Suudi Arabistan arasındaki yakınlaşma da dikkat çekicidir.

İsrail'in Nükleer Kapasitesi

İran'a nükleer çalışmaları için ambargo uygulanırken İsrail'in envanterinde bulunan sayıca yüzün üstündeki nükleer silahtan bahsedilmemektedir. Bölge'deki karışıklığın büyük oranda İsrail'in uzlaşmaz tutumundan kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Peki bu uzlaşmaz, sert ve insan haklarını ihlal eden politikaları ne zaman sona erebilir veya böyle bir olasılık var mıdır? Aradan geçen 70 yıldaki uygulamalara bakıldığında böyle bir olasılık görünmemektedir.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Kudüs'ü, Gazze'yi, El Halil'i ve bütün Filistin yerleşimlerini de İsrail'in kontrolüne verseniz barış yönünde bir adım atılması zordur. Çünkü dinsel ideolojiler ve beklentiler her alanda yönetimleri etkilemektedir.

İsrail ne yaparsa yapsın; ABD, Rusya ve AB arkasında durmaktadır. Neden? Çünkü "küresel sermaye" İsrail'i desteklemekte, ona destek vermeyen ülkeler çeşitli ekonomik, finansal ve siyasi yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmektedir.

Türkler dünyada tarihsel süreç içinde Yahudilere kayıtsız şartsız destek veren, onları koruyan, soykırımdan kurtaran ve bütün dünyanın dışladığı Yahudileri kendi vatanına kabul eden tek millettir. Ortak kültürel değerler bugün bile hâlâ yaşamaktadır. Bu bağlamda İsrail'in, tutumunu gözden geçirerek Türkiye ile her alanda işbirliği yapması gerekmektedir.

Türkiye ve Çok Taraflılık

Türkiye'nin gücü; dinamik nüfus yapısından, eğitilmiş ve modern ordusundan, merkezî coğrafi konumundan, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının kontrolünü elinde bulundurmasından, kuvvetli aile bağları ve vatan sevgisi olan toplum yapısından kaynaklanmaktadır. Bu örnekler artırılabilir.

2019 başındaki uluslararası siyasi ve ekonomik durum, Türkiye'ye risklerin yanında önemli fırsatlar da sunmaktadır. Dünyamız, NATO dâhil savunma ve güvenlik ittifaklarının kâğıt üzerinde kaldığı bir döneme girmiştir. Artık ikili ve çoklu savunma ve güvenlik anlaşmaları yürürlüktedir. Türkiye'nin bu dönemde çok taraflı bir politikayı yeni paradigmalara derinleştirmesi seçeneğe değil zorunluluktur.

Son 35 yıldan bu yana savunma sanayii alanındaki başarılar, "çok taraflılık" politikasını destekleyecek bir seviyeye gelmiştir. ABD'nin NATO üzerinden yaptığı dayatma ve zorlamaların bir işe yaramadığı açıktır. Bugün AB'nin en güçlü ülkesi olan Almanya, büyük ölçüde ABD kontrolü altındadır. ABD'nin 179 Amerikan üssünde 40 bin askeri bulunmaktadır. Almanya'nın ise NATO'nun veya ABD zorlamasıyla oluşturulan koalisyon güçlerine ne kadar zor asker tahsisi yaptığı bilinmektedir. Bugün Türkiye, dış politika konusunda Almanya'dan daha özgür ve bağımsız karar alma yeteneğine sahiptir.

Kara ve deniz olarak 13 komşusu olan ve her biri ayrı dil ve kültürü barındıran bir coğrafya içindeki Türkiye, her alanda "çok taraflılık" içinde öncelikleri doğru tanımlanmış bir denge politikası izlemesi gereken bir konumdadır.

"Çok taraflı" statü, hem Türkiye'nin uluslararası saygınlığını yükseltecek hem de Bölge'deki kriz ve çatışmalarda taraf olma zorunluluğundan kurtaracaktır. Böylece siyasi krizlerin, ekonomik ambargoların ve askerî çatışmaların dışında kalacaktır.

YENİ DOĞU AKDENİZ'İN BİLEŞENLERİ VE TÜRKİYE

Türkiye'nin "çok taraflı" statüsü; içeride ve dışarıda ulusal çıkarlarını savunmayacağı anlamına gelmeyecektir. Aksine, kimsenin yardım ve desteğine ihtiyaç kalmaksızın ve baskı altında olmaksızın kendi olanakları ile bunu yapacaktır. Olanakları yetmediği durumlarda elbette ikili anlaşmalarla destek sağlayabilecektir.

Diğer taraftan "çok taraflılık", Türkiye'nin içinde bulunduğu küresel ekonomik sistemden çıkmasını da gerektirmeyecektir. Aksine güvenli ve istikrarlı bir Türkiye, ticari ve ekonomik anlamda daha cazip bir ülke hâline gelecektir. Batı'da güçlü bir Türkiye Doğu için önemli, Doğu'da etkin bir Türkiye ise Batı için vazgeçilmezdir.

Türkiye'nin "çok taraflılığı", özellikle ABD'nin, Karadeniz üzerinden Rusya'ya karşı uygulayacağı tehlikeli senaryolara karşı tam bir koruma sağlayacaktır. "Çok taraflılık", Türkiye'nin tüm komşuları ile ulusal çıkarlar temelinde barışçı bir politika izlemesini gerektirmektedir. Bu bağlamda Türkiye'ye düşmanca politika izlemeyen ülkelere Ermenistan dâhil bütün sınır kapıları vizesiz açık olabilecektir.

"Çok taraflılık", Türkiye'nin köprü ve geçiş ülkesi olma yönüyle stratejik önemini azaltmayacak; aksine, sağladığı güven ortamı sayesinde her yönüyle bir cazibe merkezi hâline gelecektir. Bu durum enerji denkleminde hem satıcılara hem de alıcılara büyük avantaj sağlayacaktır. "Çok taraflılık", Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin uygulanması açısından da Türkiye'yi rahatlatacak, NATO ittifakı içinde bulunmanın sebep olduğu siyasi ve askerî baskıları azaltacaktır.

Çin'in yeni ekosistemdeki rolüne bağlı olarak kuşak ve yol projesinin bir ana kolunun Doğu Akdeniz'e çıkması ayrıca Irak ve Suriye'nin Kuzeyine sürpriz bir yan dal açılarak başlangıç için 2 milyar USD kaynak ayrılması gibi göstergeler yine çok taraflılık içerisinde iyi analiz edilmesi gereken hususlardır.

Doğu Akdeniz ile diğer tüm alanlarda "öngörülemezlik ve zıtlıkları yönetme becerisi" çok taraflı bir duruşun başarısı için belirleyici olacaktır. "Ne Dost - Ne Düşman" konsepti yeni dünya dinamikleri temelinde tercih değil zorunluluk olarak şekillenmektedir.

Ocak 2019, İstanbul